

Dagens frågor

Folkrörelser

Folkrörelser är enligt ett aktuellt konversationslexikon "benämning på vissa gruppbildningar i det moderna samhället, kännetecknade av stor anslutning, demokratisk organisation och fri ställning gentemot statsauktoriteten, vanligen också av en folklig rekrytering". Som exempel på folkrörelser i Sverige uppger samma källa frikyrkorörelser, nykterhetsrörelser, den fackliga och den politiska arbetarrörelsen, konsumentkooperationen och folkbildningsrörelser. Här åsyftas t ex ABF.

Det utmärkande för denna definition liksom för folkrörelsetermens användning i massmedia och allmän diskussion är antydningen att det är fråga om mer eller mindre vänsterfärgade företeelser och organisationer. Det är som det inte kunde finnas andra folkrörelser än de med skär eller röd kulör. Litet eftertanke säger emellertid, att det finns gott om organisationer med folklig rekrytering som inte har vänsterkolorit men ändå mycket klart förtjänar den hedrande karakteristik, som ordet folkrörelse får anses innebära. Hit hör t ex idrottsorganisationerna. Hit hör också de militära frivilligrörelserna, FBU, skyttarna, lottorna etc. Inte minst i dessa dagar då försvarets sak får så relativt liten plats i den allmänna debatten, kan man undra hur det står till med den sista sortens folkrörelser.

Först konstaterar man att det, oavsett variationer i medlemstal olika organisationer emellan och under olika decennier, dock är fråga om stora tal och i förhållande till försvarets allt mer beklämda läge förvånansvärt höga numerärer. Störst är sedan länge skytterörelsen, enligt aktuella siffror omfattande 225 000 medlemmar (därförutom pistolskyttar och sportskyttar, dessa tillsammans

140 000). 60 000 är lottorna (Riksförbundet Sveriges Lottakårer), Sveriges Civilförsvarsförbund har 35 000 medlemmar, FBU-föreningarna – Frivillig befälsutbildning 31 000. Hit hör vidare Blå Stjärnan och Kvinnliga bilkåristerna, tillsammans 23 000. I viss mån i särställning står Hemvärnet (100 000), och vidare Röda korset – med betydande funktioner också utanför försvaret – med en halv miljon medlemmar.

Det är här fråga om verkligt betydande folkrörelser. Att mot massmedias likgiltighet kunna slå fast detta, redan det är värdefullt. Men hur har utvecklingen på området varit de sista åren? Hur har kallsinnigheten mot försvaret återverkat inom frivilligsfären? Har man fått medlemmarna att ställa upp aktivt – i kurser, lägertjänst, övningar, upplysningsmöten – inte bara som betalare av årsavgifter?

Det oväntade och i hög grad glädjande är att trots försvarets ställning på massmedias skuggsida svaret på dessa frågor i det hela är positivt. Den offentliga återhållsamheten gentemot försvaret har inte motsvarats av nedgång i frivilligarbetet. Hos de människor ur alla socialgrupper – alldeles övervägande del socialgrupp 3 – som rekryterar frivilligarbetet har, trots Maj Wechselman, Maj-Britt Theorin och likasinnade, försvarsintresset hållit sig levande och aktivt.

Belysande är några siffror från FBU-rörelsen, alltså den frivilliga befälsutbildningen, där flertalet offerar kvällar och helger för olika utbildningspass, en stor minoritet dessutom en eller ett par veckor av semestern för särskilt kvalificerad utbildning. Under tiden 72/73–76/77 har antalet vuxna utbildningsdeltagare ökat från 9 800 till 11 200. Vad beträffar skyttarna har det aktiva arbetet under samma period ökat något men mindre

än för FBU. I fråga om FBU:s ungdomskurser har en viss nedgång konstaterats, men fortfarande är antalet deltagande ungdomar så högt som 4 600. Bland de speciella kvinnoorganisationerna har man på något håll haft svårigheter med sin äldre rekrytering men dock hållit sig väl uppe.

Slutsatsen är naturligtvis först och främst att frivilligrörelserna på ett högst glädjande sätt behållit sitt grepp om respektive deltagargrupper. Men därutöver förtjänar understrykas att en aktiv försvarsvilja fortfarande finns. Om man vid anslagsprövning och dylikt inriktar sig på att åtminstone upprätthålla standarden enligt sista försvarsbeslutet, har man följaktligen, trots den grå likgiltigheten hos Sveriges Radio och andra massmedia, en säker förankring i folkdjupet.

Ett näringslivsprogram

En arbetsgrupp inom moderata samlingspartiet under ledning av Margaretha af Ugglas har nyligen lagt fram ett näringslivsprogram. Det syftar till att återställa grunden för vår internationella konkurrenskraft och innehåller en mångfald kloka och väl balanserade praktiska förslag. Att det till formen är välskrivet och vittnar om djup insikt i modern industriell problematik och dess socioekonomiska återverkningar gör inte verket sämre.

Men nämn den glädje som varar beständigt. I programmet rekommenderas att Sverige på sikt skall inträda i den europeiska ekonomiska gemenskapen (EG). Eftersom detta onekligen strider mot koalitionsregeringens gemensamma program, kallade Sveriges Radio påpassligt fram Karin Söder. Hon påpekade att förslaget stred mot rege-

ringens politik och tillade – i väl kategoriska ordalag – att det inte stod i överensstämmelse med vår alliansfria politik.

Gösta Bohman, som märkligt nog inte orienterats i förväg om programmets innehåll – här måtte någon sambandskarl ha slumrat till – kände sig också föranlåten att taga avstånd från förslaget om inträde i EG. Han kunde i den aktuella situationen rimligen inte göra något annat i sin egenskap av regeringsmedlem. Har man ett samarbetskontrakt är man naturligtvis bunden av det i regeringspositionen.

Men denna självklara reservation från partiledarens sida kan och bör naturligtvis inte hindra att man inom moderata samlingspartiet fullföljer partiprogrammets krav på inträde i EG. De argument som framförs härför i skriften är så starka att de måste föras fram med eftertryck i debatten. I korthet sagt: det system för inbördes hjälp och samarbete, som EG-staterna sakta men säkert bygger upp, kommer efterhand att bli i hög grad besvärande för inte minst Sverige, med vårt starka behov av fritt tillträde under fri konkurrens på alla internationella marknader.

Som Margaretha af Ugglas själv antydde i en replik i Sveriges Radio till Karin Söder bör det vara möjligt att finna former för ett inträde, som är förenliga med huvudlinjen i vår utrikespolitik.

Moderata samlingspartiet har därför en ansvarsfull uppgift i EG-frågan, nämligen att taga upp debatten igen och se till att den hålls vid liv. De sakliga argumenten för en omprövning av våra relationer till EG är nämligen så starka, att de efterhand borde få ökad genomslagskraft. Det förutsätter att människorna får ordentlig upplysning om dem.

SÖ-chefen och privatskolorna

Då Svenska Dagbladet inför skolstarten skrev om de långa köerna till privatskolorna, försökte man få en kommentar av Skolöverstyrelsens generaldirektör Birgitta Ulvhammar. Hon meddelade dock att hon ej kände till att det fanns några sådana köer och hänvisade till ett skolråd. Denne sade sig inte ha någon uppfattning härom och ville inte lämna någon kommentar.

Hur kan en person, som är så kompetent att endast hon kunde bli SÖ-chef, vara så okunnig om något som rör hennes gebit? Det finns i själva verket långa köer av 7-åringar som föräldrarna föredrar att betala för i en privatskola. Samtidigt vill många elever hoppa av den vanliga grundskolan och byta till privatskola eller skolor med alternativ pedagogik.

SÖ-chefen kunde väl i stället svarat att hon med intresse tagit del av upplysningen om de långa köerna. Hon skulle tomt kunnat svara att det här måste undersökas så att Skolöverstyrelsen kan dra lärdom härav.

Skolöverstyrelsen kanske inte heller känner till att ytterligare en skola med Waldorfpedagogik öppnats och att allt fler kommuner följer Stockholms exempel och inför montessoriuundervisning i en del klasser i vanliga kommunala grundskolor. Kravet härpå har oftast kommit från föräldrar till barn som fått uppleva tre meningsfyllda år i privata eller kommunala montessoriförskolor. De har velat ge sina barn en chans att fortsätta i en positiv skolmiljö med gott samarbete mellan hem och skola; en skolform där man tar vara på varje elevs egna förutsättningar, lär dem ta ansvar och där barnen känner arbetsglädje.

SÖ:s generaldirektör borde studera de privata skolorna och skolorna med alternativ

pedagogik och taga vara på deras erfarenheter. Kanske de har något väsentligt att ge den vanliga grundskolan. Annars skulle de väl inte vara så eftersökta.

Om eleverna upplevde tiden på låg- och mellanstadiet som en meningsfull period, skulle problemen på högstadiet sannolikt också minska. Har man lärt sig både samarbete och ansvar och dessutom god studieteknik innan man kommer upp på högstadiet kanske det inte skulle finnas så många skoltrötta elever, vars enda önskan är att sabotera undervisningen.

Flykten från tekniken

Flykten från teknikeryrkena har med rätta väckt mycket bekymmer. Vårt land står inför uppgiften att mobilisera ett kapital av skolad intelligens som ersättning för våra sviktande tillgångar av råvaror, gångbara på den internationella marknaden.

Siffrorna beträffande rekryteringen av tekniker talar sitt kalla och tydliga språk. Vi behöver ett årligt tillskott av utbildade tekniker på olika nivåer av ca 9 000 för att samhällets behov någorlunda skall täckas. För närvarande får vi bara ett tillskott på ca 5 000 per år. Att då tala om krafttag för att genom innovationer höja vår teknologiska nivå är naturligtvis löjligt. Kan vi inte vända på denna olyckliga utveckling är tvärtom en sänkning av vår konkurrenskraft och därmed också sänkt standard ifråga om social välfärd och enskild konsumtion ofrånkomlig.

Orsakerna till den otillräckliga produktionen av tekniker är många och komplicerade. Men en faktor spelar naturligtvis en stor, kanske avgörande roll, nämligen skatterna. Det lönar sig inte att arbeta sig fram i ett

krävande yrke. Därtill kommer verkningarna av ett orimligt betygssystem – de relativa betygen. Det lönar sig nämligen inte heller att välja en svår linje på gymnasiet. Unga människor går inte att lura när det gäller att se hur ett betygs- och antagningssystem påverkar deras chanser. Den kloke gymnasisten som vill ha rörelsefrihet i val av yrke väljer ingalunda den naturvetenskapliga linjen. Han tar den sociala, i medvetande om att det är mycket lättare att få höga betyg där. Dessutom betraktas den naturvetenskapliga linjen som besvärlig på grund av de dåliga förkunskaperna i matematik från grundskolan. Är han riktigt knepig väljer han en tvåårig linje och kompletterar efteråt. Då kan han få idel 5:or i kompletteringsbetygen utan att besväras av konkurrens. Med någon tids sk arbetslivserfarenhet är det sedan bara att välja.

Även om han nu skulle kunna komma in på en eftertraktad teknisk högskoleutbildning – på många linjer kommer man in utan svårighet alls – är det inte säkert att han fullföljer en ursprunglig avsikt att bli tekniker. Han har en uppsjö av andra lockande möjligheter, som inte upplevs som lika svåra – läkare, tandläkare, veterinär, jägmästare etc. Dessutom är sk sociala yrken på modet. När allt kommer omkring går valet ofta, alltför ofta i annan riktning än vad vederbörande ursprungligen tänkt – och vad samhället skulle önskat.

Hur länge skall vi ha kvar skatte-, betygs- och antagningssystem, som på sikt tillsammans får förödande effekter?

Dagstidningarnas upplageutveckling

Det tidiga 1970-talets ekonomiska huggsexa

utan täckning i produktionsutvecklingen får nu betalas genom att konsumtionsnivån har återgått till de i och för sig inte outhärdliga förhållanden som gällde för tre år sedan. Självklart har detta lett till ett strängare urval från konsumenternas sida. Det har satt tydliga spår i dagspressens utveckling – i och för sig inte oväntat eftersom pressen tvingats täcka kostnader som genom den starka löneintensiteten stigit i höjden snabbare än inom många andra branscher. Ett speciellt besvärligt kapitel är morgontidningarnas dyra distribution.

För andra året i följd går dagspressens samlade upplaga tillbaka, nu med 63 000 ex eller 1,3 procent. Det är storstädernas morgon- och kvällstidningar som drabbats hårdast. Landsortspressen har däremot faktiskt ökat med en halv procent. Ett nytt mönster för information, synligt redan tidigare, avtecknar sig med ökad tydlighet. Konsumenterna prioriterar den information de får i sina lokala blad. Riksenheter, utlandsnytt och kulturstoff hämtar de huvudsakligen från etermedia. Kvällstidningarnas material betraktar de i ökad utsträckning som umbärligt, och framför allt tycks dubbelköpen minska.

Expressens vardagsupplaga har tex minskat med 24 000 ex till 519 000 och Aftonbladets med 20 000 ex till 429 000. De icke rikstäckande kvällstidningarna har rätt sig bättre. Kvälls-Posten minskar med 2 000 ex till 113 000 och GT (94 000 ex) klarar sig med ett bortfall på några hundra exemplar.

Dagens Nyheter hade förra året större upplaga än Aftonbladet har nu och hade alltså haft chansen att återta platsen som Sveriges upplagemässigt andra tidning. Men i år minskar DN mest av alla dagstidningar och i accelererande takt med 26 000 ex till

405 000. I bakgrunden finns ett komplex av teknisk omläggning, priskänslig publik, säkerligen Geijeraffären och en viss något destruktiv kriscentrering i tidningens innehållsliga framtoning. Svenska Dagbladet fortsätter att inmuta medelklassen och har nu efter en ökning med 4 000 ex sin största upplaga någonsin; 180 000 ex i det närmaste. Ökningen är ungefär hälften av förra årets frammarsch, så inte heller SvD har undgått att känna av det ekonomiska klimatet – om det inte är så att det finns en naturlig mättnad i tidningens utveckling. Men å andra sidan tycks i Stockholm alla teorier om upplagespiraler ställas på huvudet.

I Göteborg minskar G-P med 4 000 ex och är nu åter i farlig närhet av 300 000-strecket. Här är det säkerligen grannkommunernas livaktiga tidningar i ett skede av utflyttning från Göteborg som spökar, så det är risk för att tidningen kan få byta ut första siffran i upplageskylten på huset vid Polhemsplatsen. I Malmö ökar Sydsvenskan avståndet till Arbetet genom mindre upplageminskning: -1 000 ex till 114 000 mot -2 000 till 104 000. 24 000 ex av Arbetets upplaga hänför sig till den västsvenska editionen. Skånska Dagbladets frammarsch några år efter påbörjad söndagsutgivning har nu förbytts i motsatsen, även om minskningen är mindre än 1 000 ex till drygt 30 000. Halands Nyheter ligger som närmaste center-tidning hotande nära. Annnars är det de socialdemokratiska landsortstidningarna som i presstödet och moderniseringens hägn har klarat sig bäst. Norrländska Socialdemokraten ökar tex försprånget framför Västerbottens-Kuriren som största Norrlandstidning. Här finns också ett drag av läsarmobilisering med i bilden, liksom när

det gäller det anmärkningsvärda uppsvinget för vpk: s tvådagartidning Ny Dag, som nu har 17 000 ex.

Resan till Polen

Det finns vissa människor med vilka man inte skall träffa muntliga överenskommelser: när det passar dem, nekar de till vad de sagt. Under ett besök i Polen fick statsministern löften om hur svenska medborgare, födda i Polen, i fortsättningen skulle behandlas vid inresa dit för besök hos anhöriga och andra. Trodde han att saken därmed var ordnad, hade han fel. Han borde ha överlämnat åt UD att se till att överenskommelsen blev skriftligt bekräftad; då hade förhållandet mellan Sverige och Polen varit ett annat än nu. Per Ahlmark, f d statsråd och vice statsminister, reste dit åtföljd av två svenskar som avvisades vid gränsen. Orsaken var uppenbart att de var födda i Polen och att de var av judisk härkomst. Sett ur svensk synpunkt var vägran att tillåta deras inresa en oförskämdhet. Ur polsk synpunkt, och med den starka antisemitism som råder i ledande kommunistiska kretsar i det land som kontrollerar Polen, alltså Sovjetunionen, var det förmodligen ett kärkommet tillfälle att visa vad man tänker om Sverige i första hand och om judar i andra hand.

När UD påtalade saken, innehöll det överlämnade svaret inte ens ett beklagande, långt mindre en ursäkt. Den polske ambassadören har fullkomligt rätt i att Sverige inte kan bestämma över vilka människor som släpps in över den polska gränsen. Men om två länder ömsesidigt avskaffat visumtvång, och om dessa länder vill anses vara civiliserade, behöver man inte diskutera sådana

saker. Det är denna detalj som polackerna inte tycks förstå.

Det har sagts att det var provokativt av hr Ahlmark att föra med sig två tolkar då han reste, båda av den kategori för vilken man vet att polackerna brukar reagera. Men det är inte detta det gäller. Båda är svenska medborgare, och det tillkommer inte Polen att avgöra vilka som uppfyller de i svensk lag fastlagda kvalifikationerna för att få medborgarskap. Hr Ahlmark kunde ha tagit med sig hur många som helst, om han behövde det. Ur svensk synpunkt är det möjligen något löjligt, att han i sin storhet skulle behöva ha inte mindre än två tolkar, men som sagt den diskriminerande behandling som dessa utsattes för kan inte försvaras.

Hr Ahlmark begärde genast att regeringen skulle införa visumtvång för polacker för resa till Sverige. När detta skrives har denna åtgärd inte vidtagits. Man får hoppas att den inte blir aktuell. Det vore att ställa sig på samma ståndpunkt som polackerna, och där där bör vi inte hålla till. Förr eller senare kommer väl möjligheter att visa det missnöje, som man på svenskt håll känner, och att göra det på ett mer effektivt sätt än att låta det gå ut över inresande polacker.

Emellertid demonstrerar hela incidenten att polackerna är ett folk som i fråga om internationellt uppträdande följer östeuropeiska normer. De bestämmer inte sitt uppträdande själva. De har skrivit på Helsingforsdeklarationen, men sedan Sovjetunionen i gärning visat vad man i Moskva anser om den påskriften – vilken som bekant inte var ett avtal utan bara en utfästelse – menar man i Polen att man bör göra detsamma. Om någon har velat få en uppvisning av i vilken värld vi numera lever vid Östersjön, ger händelsen med hr Ahlmarks resa en ganska klarläggande beskrivning.

Politik i grundskolan

I klass 8 ingår information om de olika politiska partierna i undervisningen i samhällskunskap. Representanter för de olika politiska ungdomsförbunden får en skoltimme var till sitt förfogande. De delar ut informationsmaterial och diskuterar med eleverna. Det hela avslutas med att man ordnar ett val i varje klass för att visa hur röstningsförfarandet tillgår.

Idén är god och diskussionerna kan säkerligen ofta vara intressanta och givande. Man kan dock undra hur mycket en elev som ej är van vid politiska diskussioner hemifrån får ut av den information som ges.

Studerar man tex det material som SSU distribuerar blir man häpen över vilka schablonmässiga förenklingar broschyrerna är fulla av. "Vet du vad SSU är?" tar bla upp Salvador Allendes fall 1973. "Tusentals människor fängslades, torterades och mördades. Kyrkan och överklassen, USA och storbolagen var nöjda igen. Världsbanken lånade pengar till Chile", heter det. En ganska onyanserad bild av utvecklingen, kort sagt. Eleverna i klass 8 är för unga för att komma ihåg vad som hände i Chile 1973 och kan omöjligt ha bildat sig en egen uppfattning.

Ett uppslag i publikationen gäller arbete. Här heter det om dem som äger företagen. "De vill ha rätten att lägga ner företag när de inte ger önskade vinster, eller när ägarna behöver pengar för att starta och köpa andra företag. Om hundratals människor förlorar arbetet intresserar inte företagen". Man kommer in på hur många som skadas i sitt arbete. Orsaken till skadorna säges vara "att det är lönsammare för företagens ägare att satsa på maskiner i stället för på människor. Vinsten går före mänsklig hänsyn".

SSU delar också ut en liten publikation om

gossen Valle. Den handlar "om hur det är idag och hur det skulle kunna vara". Dagens Sverige beskrivs så här: "Det är pengarna och några fås vinstintressen som till sist avgör – inte människornas eller samhällets behov. Har man sen en regering som lyssnar mer på kapitalägarna än på de anställda blir det än värre..."

Man försöker frammana bilden av socialdemokraterna som det enda parti som omfattar löntagare. "Den stora gruppen människor satsar sitt arbete. Det är de vanliga lön-

tagarna. Den andra satsar pengar. Det är den lilla gruppen. Ändå är det dom som bestämmer."

Hur mycket sväljer dagens ungdomar av den här sortens onyanserad propaganda? Tror den verkligen att regeringen företräder "kapitalisterna" och att inga löntagare ingår i de borgerliga partierna?

I den moderna skolan lär sig eleverna att ifrågasätta. Det kan behövas om de skall matas med så grovt agnade beten.

Slå ett slag för Svensk Tidskrift

Svensk Tidskrift ökar sin spridning, men kostnaderna för framställningen ökar också. Vi har inte råd till omfattande och dyrbara prenumerationskampanjer. Vi vädjar därför till vår läsekrets: Hjälp oss att sprida Svensk Tidskrift! Tala med vänner och bekanta om den. Försök att intressera dem för tidskriften och för en prenumeration. Sänd in bilagda svarskort ifyllt, och vi kommer att till de föreslagna skicka ett nummer av tidskriften utan kostnad. Om vi på det sättet får nya läsare, blir det, hoppas vi, till glädje för dem. Och för oss blir det till nytta.